

In a world of growing conflicts and climate crisis, where a large proportion of the population lives in poverty and has no access to drinking water, the development of artificial intelligence is now a priority for humanity. Originally, it was a publicly useful invention, developed with state support to educate and cure diseases. Following the privatisation and monopolisation of the internet, however, it ceased to be a democratic technology and became a tool for private profit.

A small group of rich individuals today own as much as the poorest half of humanity. An increasingly financialised market continuously reduces the socially beneficial use of investment capital; instead, it distorts the economy through speculative practices that generate multi-generational wealth. Exclusive asset accumulation is driving up property prices. Owing to free market fundamentalism, smaller enterprises with local reach are disappearing, and monopolistic practices are preventing the emergence of new ones. At the same time, hypermobile corporations do not contribute to tax payments or infrastructure development, rather they migrate to tax havens.

The exploitation of workers, whether mineral miners, data centre builders, or doctors, caregivers, firefighters and teachers, is maximized. It benefits corporate shareholders and anti-democratic politicians who guard the unjust system. The rest of us are becoming poorer by the day, and the middle class is gradually disappearing. Alongside this, social systems are being privatised, and our prospects for social security in a post-work, post-AI era, when human labour loses its economic value, are dystopian.

Galéria mesta Bratislavy/Bratislava City Gallery
Pálffyho palác/Pálffy Palace, Bratislava
20. 11. 2025 – 5. 4. 2026

Smoke & Mirrors Dým a zrkadlá

Vo svete rastúcich konfliktov a klimatickej krízy, kde veľká časť populácie žije v chudobe a nemá prístup k pitnej vode, je dnes prioritou ľudstva rozvoj umelej inteligencie. Pôvodne išlo o verejne užitočný vynález, vyvíjaný so štátnou podporou, ktorý mal vzdelávať a liečiť choroby. Po privatizácii a monopolizácii internetu však prestal byť demokratickou technológiou a stal sa nástrojom súkromného zisku.

Malá skupinka bohatých dnes vlastní toľko ako najchudobnejšia polovica ľudstva. Čím ďalej viac financionalizovaný trh čoraz menej využíva peňažný investičný kapitál spoločensky prospešným spôsobom a deformuje ekonomiku špekulatívnymi praktikami, ktoré generujú viacgeneračné bohatstvo. Exkluzívne hromadenie majetku dvíha ceny nehnuteľností. Vplyvom voľnotrhového fundamentalizmu zanikajú menšie podniky s lokálnym dosahom a monopolné praktiky bránia vzniku nových. Hypermobilné korporácie sa pritom nepodieľajú na platbe daní ani vytváraní infraštruktúry a migrujú do daňových rajov.

Vykorisťovanie pracujúcich, či už ťažiarov nerastov, budovateľov dátových centier, alebo lekárov, opatrovateliek, požiarnikov a učiteliek, sa maximalizuje. Profitujú z toho akcionári podnikov a antidemokraticí politici, ktorí strážia nespravodlivý systém. My ostatní zo dňa na deň chudobnieme a stredná vrstva postupne zaniká. Popri tom sa sociálne systémy postupne privatizujú. Takže naše perspektívy sociálneho zabezpečenia v postpracovnej dobe, po umelej inteligencii, keď ľudská práca stratí ekonomickú hodnotu, sú dystopické.

Autorstvo/Artists

Anna Daučíková, Lucia Dovičáková, Jan Durina, Andrej Dúbravský, Lubomír Ďurček, Fvck Kvít, Jakub Huba, Oto Hudec, Inštitút konceptuálnej moci (Pavol Čejka, Jan Čumlivský, Juraj Horváth, Tomáš Klepoch), Denis Kozerawski, Norbert Kuki, Braňo Matis & kolektív Otvorená kultúra, Michal Moravčík, Ilona Németh, Lucia Nimcová & David Petráš, Tomáš Rafa, Ľubica Segečová, Erik Sikora, Rudolf Sikora, Ján Šicko, Michal Šumichrast, Lucia Tkáčová

Kurátorka/Curator Mira Keratová

Prechod moci a ideológie k autoritárstvu

Medzigeneračná skupinová výstava *Dym a zrkadlá* kriticky skúma súčasnú zmenu paradigmy politického výkladu sveta. Mocenské a ideologické posuny verejného diskurzu, ktoré na Slovensku zažívame, presahujú hranice národných štátov a sú súčasťou globálneho diania. Nová distribúcia bohatstva vedie k prudkému rastu nerovnosti a premieňa kultúrnu, sociálnu a ekonomickú realitu smerom k autoritárskym režimom v ére po umelej inteligencii. Tento obrat dnes vedie krajná pravica v aliancii s libertáriami, ktorí zdôrazňujú nie kolektívnu, ale individuálnu zodpovednosť a minimum štátnej kontroly. Je zameraný proti progresívnym politikám založeným na konceptoch diverzity, rovnosti a inklúzie, ktoré tradične reprezentovali liberálni korporátni centristi.

Neoliberalna agenda privatizácie a škrtov verejných výdavkov

Neoliberalna politika škrtov a privatizácie, spojená s oklešťovaním verejných služieb, ktorá sa dlhodobo robí naprieč politickým spektrom, je ťažiskovo zameraná na hromadenie kapitálu. Preto sa dostáva do rozporu s deklarovanými ľudskoprávnymi princípmi a ukazuje neschopnosť štátu dôsledne naplňať vlastné univerzalistické politiky a inkluzívne demokratické normy. To vedie k postupnej demontáži sociálneho štátu.

Liberáli skrátka prestali vytvárať „politiku budúcnosti pre všetkých“, ktorá by sa venovala naliehavým sociálnym témam, ako dôstojné bývanie, prístup k zdravotnej starostlivosti alebo dopravnej infraštruktúre. Vzdali sa vizionárskej zjednocujúcej politiky, ktorá by poskytovala sociálne príležitosti aj pre tých, ktorí sa cítia vylúčení z prebyrokratizovaných systémov a neflexibilných inštitúcií, z ktorých nevedia benefitovať. Namiesto radikálnych reforiem smerovaných k sociálnej rovnosti a environmentálnej spravodlivosti sa sústreďujú na krátkodobo efektívne úsporné opatrenia, ktoré potierajú potreby a práva zraniteľných komunít, chorých a chudobných.

Fúzia fašistickej autokracie s oligarchickou technokraciou

Ako odpoveď na to sa reakcionárska pravicová politika predstavuje verejnosti ako tá, čo radikálne a bez náhrady ruší to, čo už nefunguje, teda sociálne zodpovedný štát. Autoritársky populizmus, plný vágnych sociálnych sľubov, smeruje k fúzii fašizmu s technokratickou oligarchiou, ktorá s podporou extrémistických síl kontroluje nielen ekonomickú, ale aj politickú moc. To eroduje demokratickú kontrolu.

V logike širšej neoliberalnej ideológie, ktorá privileguje finančné elity a presadzuje dereguláciu bez ochrany verejného záujmu, sa tradičné liberálne kapitalistické princípy nahrádzajú novým typom ekonomiky s dominantným postavením technologických monopolov. Nová vládnuca trieda technofeudálov žije mimo reálne trhy a bez spoločenskej zodpovednosti, zo zisku z prenájmov digitálnych platforiem, takzvaných cloudových rent. Pritom online prostredie usmerňuje nielen obchodovanie a služby, ale aj širšiu sociálnu komunikáciu.

Antidemokratická propaganda

V centre verejného diskurzu, ovládaného ekonomikou pozornosťou, stojí konzervatívna antidemokratická propaganda. Využíva pritom vplyv technológií a stratégie privlastňovania a skresľovania vybraných naratívov.

Populácia je ovplyvňovaná cez netransparentné algoritmy a falošné účty. Tie sú nástrojmi obchodných a hybridných vojen. Usmerňujú nielen konzumné, ale aj politické preferencie. V nedemokraticky spravovanom digitálnom priestore orientovanom na maximalizáciu zisku kultivujú polarizáciu a podporu krajne pravicových postojov. Súčasne je politická predstavivosť ochromovaná a nevytvára žiadne solidárne alternatívy zamerané na prekonanie plutokracie. Autokratické režimy dnes zažívajú nebývalý vzostup.

Populizmus a ekonómia strachu

Populistické ideové politiky súčasného posunu majú strategický mobilizačný charakter, sprevádzajú ich prejavy

nacionalizmu, xenofóbie a diskriminácie. Zameriavajú sa na témy vonkajšieho ohrozenia, ako sú vojenské konflikty alebo migrácia, a na odhaľovanie domnelých vnútorných nepriateľov medzi menšinami.

Metódou „rozdeľuj a panuj“ mocensky premieňajú realitu a polarizujú spoločnosť cez rasové, národnostné, rodové alebo hodnotové odlišnosti. Rozdeľujú spoločnosť najmä prostredníctvom identitárnej politiky, v súlade s ultrakonzervatívnymi, nacionalistickými a postkapitalistickými tendenciami. Tie sa obracajú k tradicionalistickým a predmoderným šovinistickým a revizionistickým predstavám o nadradenosti jednej skupiny ľudí nad inými: či už ide o sociálny darwinizmus, biologický determinizmus, alebo historicky stereotypizovaný nacionalizmus. Popritom v pozadí prebiehajú hlbkové štrukturálne zmeny spoločensko-ekonomického systému.

Ultrakonzervatívny, nacionalistický a postkapitalistický obrat vo vývoji

Výstava *Dym a zrkadlá* prostredníctvom umeleckých prostriedkov a vizuálneho i nepojmového umenia zachytáva tri súčasné spoločenské obraty:

Ultrakonzervatívny kultúrny obrat charakterizuje antigenderová politika spojená s odmietaním rodovej rovnosti a identity. Zahŕňa aj takzvaný antiwokizmus zameraný proti politickej korektnosti a progresívnej („woke“) kultúre. Prerastá od zaujatia takzvanou cancel culture do nových foriem cenzúry a kultúrnych vojen. Cez ne obnovuje historické patriarchálne postoje zdieľané s náboženskými fundamentalistami.

Fašisticko-nativistický sociálny obrat s antisolidárnou politickou rétorikou voči príst'ahovalcom alebo vylúčeným komunitám popiera medzinárodné internacionalistické iniciatívy a inštitúcie. Naopak, presadzuje etnickú uzavretosť s dôrazom na dekontextualizovanú národnú suverenitu, ktorá je napojená na nábožensko-nacionalistické mýty.

Postkapitalisticko-antiglobalistický ekonomický obrat vedie k prechodu od tradičného globálneho kapitalizmu k centralizovanému technofeudalizmu s globálnou hegemoniou. Ustanovuje reorganizáciu socioekonomických hierarchii. Rozhodujúce už nie je súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov, ale kontrola dát a internetovej infraštruktúry technologickými korporáciami. Prináša to nebývalú koncentráciu politicko-ekonomickej moci, čo sa prirovnáva k nájomným vzťahom feudálnych vlastníkov pôdy. Nejde tak len o zmenu ekonomických štruktúr, ale o celkovú premenu spoločenského usporiadania.

Pluralita perspektív

V čase rastúcej polarizácie prináša výstava *Dym a zrkadlá* úvahu nad transpozíciou dualizmu, ktorý vytvára falošné predstavy o tom, že len vžitě polarity môžu byť reálne a legitímne. Skúma možnosti, ako prekonať binárny redukcionizmus a posunúť sa smerom ku komplexnejšiemu nebinárnemu a inkluzívnemu myslieniu, ktoré rešpektuje rôznorodosť.

Naratív výstavy tak nie je uzamknutý v čiernobieliom výklade sveta, v rámci ktorého sa v morálnej panike vedú „križiacke výpravy“: liberáli sa povyšujú nad

populistami na báze gramotnosti, či už v teóriách o dezolátoch, alebo postsediakoch, a podobne sa to deje i z opačnej strany. Obe skupiny pritom zostávajú izolované v reaktívnych a často dogmatických pozíciách, bez schopnosti viesť spoločnú diskusiu. To sa prepisuje do reality, v ktorej všetci rovnako cítime, že sa globálny vývoj zhoršuje, ale každý má na to vlastné, často úplne prichodné vysvetlenie.

Analýza systému

Gradient výstavy prechádza od systémovej analýzy nedemokratickej podstaty kapitalistického patriarchálneho poriadku k dôsledkom súčasnej sociálno-ekonomickej transformácie. Keď nám pri zlyhávajúcich demokratických nástrojoch akoby nezostávalo iné, len poverčivá ochrana, napríklad pomocou alobalových čiapok.

Načrtáva základnú schému sveta polykríz, ktorý po nástupe neoliberalných politik v posledných desaťročiach 20. storočia dôsledne nemetabolizoval systémovú kritiku patriarchátu ani triedneho útlaku, ktorú si historicky monopolizoval neúspešný model štátneho socializmu. V pomodernej ére deindustrializácie a ekonomiky služieb sa tak robotnícka trieda len preklasifikovala na neurčitú skupinu nevzdelaných občanov z periférii. Útlak menšín sa iba presunul na iné skupiny s konkrétnou etnickou príslušnosťou alebo životným štýlom.

Priestor pre zdieľanie

Projekt *Dym a zrkadlá* sa snaží prispieť k diskusií o príčinách meniacich sa spoločenských pomerov. Zameriava sa na perspektívy spoločenského zmiery a možnosti nových spojenectiev, založených na pochopení komplexných súvislostí, mikropolitických a kultúrnych dimenzií, a identifikácii spoločných záujmov: či už ide o spojenectvo pracujúcej triedy proti plutokracii, ktorá si z nej robí pracovný tábor, alebo spojenectvá geopoliticky rozdrobenejších regiónov proti imperialistickej hegemonii a geo-ekonomickej dominancii, ako je tomu v prípade podmaňovania si trhov EÚ americkými techfirmami znemožňujúcimi účinné regulácie alebo v prípade vplyvu proruskej propagandy orientovanej na slovanskú historickú fikciu.

V hľadani nových foriem solidarity vychádza zo skúsenosti zdola vedeného odporu kultúrneho sektora na Slovensku, ktorý v posledných dvoch rokoch čelí autoritárskej štátnej politike.

Mira Keratová

Transition of Power and Ideology to Authoritarianism

Smoke & Mirrors, an intergenerational group exhibition, critically examines the current paradigm shift in political interpretation of the world. The power and ideological shifts in public discourse that we are experiencing in Slovakia transcend the borders of nation states and are part of global events. The new distribution of wealth is leading to a sharp rise in inequality and transforming cultural, social, and economic reality toward authoritarian regimes in a post-artificial intelligence era. This turn is driven today by the far right allied with libertarians who emphasize individual rather than collective responsibility and minimal state control. It is directed against progressive policies that are based on the concepts of diversity, equity, and inclusion traditionally represented by liberal corporate centrists.

Neoliberal Agenda of Privatisation and Public Spending Cuts

The neoliberal policy of austerity and privatisation, alongside the cutbacks to public services long pursued across the political spectrum, is primarily focused on the accumulation of capital. It runs counter to declared principles of human rights and demonstrates the state’s inability to consistently implement attested universalist policies and inclusive democratic norms, leading to the gradual dismantling of the welfare state.

In short, liberals have stopped creating a “policy of the future for all” that would address pressing social issues such as adequate housing, access to healthcare, or transport infrastructure. They have abandoned a visionary unifying policy that would provide social opportunities even for those who feel excluded from over-bureaucratised systems and inflexible institutions from which they cannot benefit. Instead of radical reforms aimed at social equality and environmental justice, they are focusing on short-term austerity measures that undermine the needs and rights of vulnerable communities, the sick, and the poor.

Fusion of Fascist Autocracy with Oligarchic Technocracy

In response to this, reactionary right wing politics presents itself to the public as radically and irrevocably abolishing what no longer works, namely the socially responsible state. Authoritarian populism, full of vague social promises, is leading to a fusion of fascism with technocratic oligarchy, which, with the support of extremist forces, controls not only economic but also political power. This fusion is eroding democratic control.

In the doctrine of broader neoliberal ideology, which privileges financial elites and promotes deregulation without protecting the public interest, traditional liberal capitalist principles are being replaced by a new type

of economy dominated by technological monopolies. The new ruling class of technofeudalists lives outside real markets and without social responsibility, deriving its profits from charging rents on digital platforms, known as “cloud rents”. Here, the online environment guides not only commerce and services, but also broader social communication.

Antidemocratic Propaganda

At the centre of a public discourse, dominated by the attention economy stands conservative antidemocratic propaganda. It exploits the influence of technology and deploys strategies of appropriation and distortion of particular narratives.

The population is influenced through non-transparent algorithms and fake accounts – instruments of commercial and hybrid warfare that guide not only consumer preferences but also political choices. In an undemocratically managed digital space driven by profit maximization, they cultivate polarisation and support for far-right attitudes. At the same time, the political imagination is paralysed, failing to create any solidarity-based alternatives aimed at overcoming plutocracy. Autocratic regimes are therefore experiencing an unprecedented rise today.

Populism and the Economy of Fear

Populist ideological policies of the current shift have a strategic mobilising character that features expressions of nationalism, xenophobia, and discrimination. They exploit themes of external threats, such as military conflicts or immigration, and perceived internal enemies among minorities.

Through the method of “divide and rule”, they manipulate reality and polarise society over racial, ethnic, gender, or value differences. They divide society mainly through identity politics, in accordance with ultraconservative, nationalist, and postcapitalist tendencies. These views turn to traditionalist and pre-modern positions – chauvinistic and revisionist notions of the superiority of one group of people over others: be it social Darwinism, biological determinism, or historically stereotyped nationalism. Simultaneously, profound structural changes to the socio-economic system are taking place in the background.

Ultraconservative, Nationalist, and Post-Capitalist Shift in Development

The exhibition *Smoke & Mirrors* uses artistic means and visual and non-lexical art to capture three contemporary social shifts:

Ultraconservative Cultural Shift characterized by anti-gender politics associated with a rejection of gender equality and identity. It also includes anti-wokism directed against political correctness and progressive (woke) culture. It is evolving from a preoccupation with so-called cancel culture into new forms of censorship and culture wars, and in doing so restores historical patriarchal attitudes shared with religious fundamentalists.

Fascist-Nativist Social Shift deploys anti-solidarity political rhetoric towards

immigrants or marginalised communities. It rejects international initiatives and institutions, instead promoting ethnic insularity through its emphasis on a decontextualised national sovereignty linked to religious–nationalist myths.

Postcapitalist-Antiglobalist Economic Shift is leading to a transition from traditional global capitalism to centralised technofeudalism with global hegemony. It is establishing a reorganisation of socio-economic hierarchies. Private ownership of the means of production is no longer decisive, but rather control of data and internet infrastructure by technology corporations. This brings about an unprecedented concentration of political–economic power, which can be compared to the tenancy relationships of feudal landowners. It is not just a change in economic structures, but a complete transformation of the social order.

Plurality of Perspectives

At a time of growing polarisation, the exhibition *Smoke & Mirrors* reflects on the transposition of dualism, which creates false notions that only established polarities can be real and legitimate. It explores ways of overcoming binary reductionism and moving towards a more complex, non-binary, and inclusive way of thinking that is respectful of diversity.

The exhibition narrative is therefore unconstrained by a black-and-white interpretation of a world where “crusades” are waged in a moral panic – one in which liberals claim superiority over populists based on literacy, whether through theories about conspiracy theorists, “dezolates”, or rural traditionalists, “post-peasants”, and the same is true for the opposing side. By doing so, both groups remain isolated in their reactive and often dogmatic positions, unable to engage in open discussion. This translates into a reality in which we all feel that global developments are deteriorating, but each of us has their own, often completely contradictory, explanation for it.

System Analysis

The exhibition gradient moves from a systemic analysis of the undemocratic nature of the capitalist patriarchal order to the consequences of the current socio-economic transformation. When democratic instruments fail, it appears that all we are left with is superstitious protections – such as tin foil hats.

It outlines a basic scheme of a world of polycrisis, one which after the advent of neoliberal policies in the last decades of the 20th century, has consistently failed to metabolise the systemic criticism of patriarchy and class oppression historically monopolised by the failed model of state socialism. In the postmodern era of deindustrialisation and the service economy, the working class has simply been reclassified as an undefined group of uneducated citizens from the periphery. The oppression of minorities has merely shifted to other groups with specific ethnic affiliations or lifestyles.

Space for Sharing

The Smoke & Mirrors project seeks to contribute to the discussion on the causes of changing social conditions. It focuses on prospects of social reconciliation and possibilities for new alliances based on identification of common interests and understanding of complex contexts involving micro-political and cultural dimensions: whether it be an alliance of the working class against the plutocracy that is turning it into a labour camp, or alliances of geopolitically fragmented regions against imperialist hegemony and geo-economic dominance, as exemplified by the subjugation of EU markets by US tech firms that prevent effective regulation, or by the influence of pro-Russian propaganda oriented towards Slavic historical fiction.

In its search for new forms of solidarity, the exhibition draws on experience from grassroots resistance within Slovakia’s cultural sector, which has been facing authoritarian state policies for the past two years.

Mira Keratová